

УДК 378:371.123:001.76

Ольга Грищенко

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙ І ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ

Підготовка фахівців високого гатунку вимагає майстерності педагогічних кадрів, які повинні успішно працювати на кінцевий результат – підготовку конкурентоспроможного, висококваліфікованого робітника, здатного знайти собі застосування в умовах ринкових потреб, який уміє самостійно мислити, гнучко адаптуватися до нових вимог і самовдосконалюватися. Тому сьогодні іде пошук, вивчення, аналіз і впровадження інновацій у навчально-виховний процес професійної школи.

Ефективність функціонування системи професійної освіти значною мірою залежить від впровадження у діяльність навчального закладу інновацій. Вони змушують усіх учасників даного процесу визначити і проаналізувати рівень своїх знань, умінь, навичок, спрямувати свою діяльність на шлях перспективних перетворень. При цьому основна роль належить викладачеві. Його готовність до впровадження інновацій, вміння організувати цей процес та управляти ним є невід'ємними складовими успішної інноваційної роботи.

Інноваційна педагогічна діяльність пов'язана з відмовою від відомих штамів, стереотипів у навчанні, вихованні та розвитку особистості учня, створює нові нормативи особистісно-творчої, індивідуально спрямованої діяльності педагога, розробляє педагогічні технології, що реалізуються в цій діяльності.

Вперше термін “інновація” використали німецькі вчені В. Зомберг, В. Мічерліх та австрійський економіст Й. Шумтер. Починаючи з 40-х років, поняття “інновація” входить у педагогічний лексикон, позначаючи все те нове, що надходить у систему освіти.

На сьогодні існує безліч визначень поняття “педагогічна інновація”:

- педагогічні інновації – це процеси оновлення, вдосконалення теорії та практики освіти, що оптимізують досягнення її мети (А. Максименко);
- це результат творчого пошуку оригінальних нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем (В. Паламарчук);
- це нові форми організації праці й управління, нові види технологій (В. Золотогоров) та ін.

Під педагогічними інноваціями розуміють і результат, і фактор, і синонім творчості, і форми організації, види технологій. Новизна мо-

же бути: умовною – відоме, але забуте знову використовується; нормативною – оригінальність, відрізняється від інших, які використовуються як норми; суб'єктивною – об'єкт новий лише для даного суб'єкта, навіть суспільства, і зовсім не новий для іншого.

В. Полонський виділяє три види новизни: рівень конкретизації; рівень доповнення; рівень перетворення. “Новизна” на двох рівнях – це прирощення до вже відомого, яке потрібно конкретизувати або доповнити. Лише на рівні “перетворення” існує дещо “нове” у чистому вигляді – це творчість людини, це створення оригінального. Отже, є два типи “нового”: “нове”, що створене вперше на рівні відкриття або є відкриттям; “нове”, яке має домішки “старого”.

Метою даної статті є прагнення показати взаємозв'язок інноваційних технологій навчання і педагогічної майстерності викладача у навчальному процесі професійної школи.

Освіта і професійне навчання стає “ключем” для забезпечення темпів підготовки робітників. Роботодавці очікують від співробітників багатосторонню кваліфікацію, самостійність, відповідальність, знання комп'ютерів, готовність до інновацій.

Головна проблема професійної освіти – забезпечення випереджаючого безперервного підвищення кваліфікації працюючих упродовж усього періоду зайнятості. Особливості розвитку і реформування професійної освіти характеризується всеохопленістю і безперервністю освіти; адаптацією освіти до рівня складності товарів і послуг; гуманізацією освіти; індивідуалізацією; необхідністю збільшення інвестицій у сферу освіти.

Важливим пріоритетом державної політики на ринку праці є оптимізація професійної підготовки незайнятого населення, акцент не на оцінку процесу навчання, а на результат; не на тривалість навчання, а його якість [5, с. 46].

Чому саме сьогодні, на зламі століть, особливо актуальною постала проблема зміни підходів у теорії та практиці навчання, перегляду традиційних позицій і поглядів? Чи справді назріла потреба в інноваційних технологіях, чи, можливо, це просто данина моді?

Сьогодні інтенсивність освіти досягає критичного рівня: людина має постійно поповнювати свої знання, а обсяг їх різко зростає. Виникла необхідність удосконалення навчального процесу, запровадження інноваційних технологій, які дозволять вивільнити творчі здібності студентів і оптимізувати процес засвоєння та накопичення знань.

Інноваційні технології навчання – це сукупність методів, засобів, прийомів, які дозволяють слухачам отримати якісну освіту. Наприклад, кейс-технологія, за якою навчально-методичні матеріали чітко структуровані та

відповідно комплектуються у спеціальний набір і надаються студентам для постійного навчання за періодичними консультаціями викладачів.

Інновації в системі освіти – це процеси створення й оновлення педагогічних нововведень. Носієм нового виступає педагог. Дати професійну освіту людині – означає допомогти їй стати суб'єктом не лише професійного становлення, а й культури, навчити життєтворчості.

В умовах докорінних змін у структурі нашого суспільства саме професійна школа багато в чому визначає становлення середнього класу. Значний вклад вона вносить і в реалізацію молодіжної політики держави, забезпечуючи загальнодоступність професійної освіти для представників різних соціальних груп, даючи їм широкі можливості для вибору спеціальності та подальшого ділового зростання.

Очевидно, сучасний стан професійної школи далекий від задовільного. Більшість чинників негативно впливають на роботу технікумів, коледжів, училищ. Це загальні проблеми всієї системи освіти, у їх числі – незадовільне фінансування навчальних закладів; розрив зв'язків навчальних закладів із роботодавцями, які раніше були налагоджені, відсутність зацікавленості в участі підготовки спеціалістів із боку підприємств і підприємців “нової хвилі”; не існує системи прогнозування попиту на молоді кадри.

Хотілося б привернути увагу до того, що структура підготовки, номенклатура спеціальностей, зміст, форми, методи навчання й оцінки якості освіти, стан навчально-матеріальної та дидактичної бази, кадрового потенціалу, наукове забезпечення професійної школи далеко не відповідають сучасним і перспективним потребам економіки і соціальної сфери.

Не може не турбувати нас зневажливе ставлення до продуктивної праці, а також до професійної діяльності спеціалістів середньої ланки. Мало уваги приділяється випереджальному розвитку.

Стратегічну базу розвитку інноваційної діяльності повинні створювати перспективні технології, які випереджають світовий рівень не менше як на 3-5 років, лише за такої умови може бути виключена небезпека морального старіння інновації на стадії її розробки і впровадження. Тому життєвий цикл інновацій (час попиту на ринку нових технологій) повинен бути не менший, ніж 5-6 років після завершення циклу досліджень, що підтверджують її технічну і виробничу реалізацію [2, с. 14].

То що таке випереджальний розвиток? Випереджальний розвиток – це, передусім, орієнтація нашої діяльності на перспективні потреби економіки і тенденції розвитку виробничої та невиробничої сфер. Випереджальний розвиток – це нова якість загальноосвітньої та професійної підготовки кадрів, формування у студентів прагнення і вміння вчитися

поповнювати свої знання впродовж усього активного життя. Випереджальний розвиток – це не просто адаптація навчальних закладів до ринку, це їх взаємозв'язки з ринковим механізмом, використання його позитивних моментів, що стимулюють активну діяльність навчальних закладів. Випереджальний розвиток – це створення і практична реалізація такої моделі професійної освіти, яка відповідає сучасному стану економіки і суспільства і, звичайно, перспективам їх розвитку. А вирішити ці проблеми зможе лише педагог, який володіє педагогічною майстерністю і впроваджує інновації у навчально-виховний процес.

Важливість ролі педагога та результатів його діяльності зумовлює високі вимоги як до особистості, так і до професійної майстерності фахівця.

Проблемі професійної майстерності присвячено чимало наукових праць, однак між теоретичними дослідженнями і практичною діяльністю навчальних закладів існує величезний розрив. Результати наукових досліджень недостатньою мірою втілюються у діяльність освітніх закладів, а розвиток педагогічної майстерності викладача носить нерідко декларативний характер.

Особливої актуальності означена проблема набуває у ланці професійної освіти. В умовах реформування економічного сектора заклади професійної освіти втратили існуючі раніше зв'язки з підприємствами й опинились у ситуації певної наукової ізоляції. Водночас, зростання конкурентоспроможності, підвищення якості освітніх послуг вимагає постійного вдосконалення кваліфікаційних характеристик педагогічного складу, залучення викладачів до передових досягнень психолого-педагогічної науки.

Розвиток науки і техніки пропонує педагогам і учням нові форми комунікації, нові типи розв'язання абстрактних і конкретних завдань, перетворюючи викладача з авторитарного транслятора готових ідей на нахненника інтелектуального і творчого потенціалу учня, студента. Майбутнє за системою навчання, що вкладалося б у схему “учень – технологія – викладач”, за якої викладач перетворюється на педагога-методиста, технолога, а учень стає активним учасником процесу навчання. Методична майстерність сучасного викладача має розвиватися не через забезпечення його великою кількістю готових рецептурних посібників і широке використання ним готових поурочних розробок. Йому потрібні, передусім, фундаментальні знання з базового предмета, висока загальна культура і ґрунтовна дидактична компетентність [4, с. 15].

Однією з провідних умов педагогічної майстерності є готовність викладача до постійного професійного зростання, самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Якщо викладач не вчиться сам, йому важко розуміти та відчувати труднощі вихованців у навчанні.

Педагогічна майстерність не може розглядатися у відриві від особистості викладача, зокрема від його культури спілкування. Адже основним засобом взаємодії зі слухачем виступає мова, живе слово.

Однією з провідних психологічних умов розвитку педагогічної майстерності є володіння педагогом сучасними психолого-педагогічними знаннями, інноваційними технологіями. Сучасні тенденції пов'язані з вирішенням проблем розвитку особистості як учня, так і педагога, технологізації цього процесу, а вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога з учнем [3, с. 182].

Педагог має глибоко усвідомити місце і роль освітніх систем у світовому просторі, а для цього необхідно володіти інноваційними технологіями і мати високий рівень педагогічної майстерності.

Поняття “творчість” і “майстерність” не тотожні, вони мають спільне і відмінне. “Майстерність, – зазначає І. Зязюн, – завжди розкривається в діяльності, причому в діяльності ефективній [1, с. 28]. Саме таке розуміння майстерності і прийняте в педагогіці.

Головним критерієм майстерності педагогічних працівників має бути кінцевий результат, тобто приріст у професійних знаннях, уміннях і навичках майбутніх робітників, у моральній готовності до вирішення нестандартних завдань, що висуваються сучасними умовами ринкових відносин.

Інноваційна технологія взаємопов'язана з майстерністю педагога, під якою розуміють сукупність засобів, необхідних для виконання дії, що розвиває педагога; уміння використовувати прийоми і засоби управління своїми вчинками і діями впродовж діяльності.

Впровадження інноваційних технологій сприятиме підвищенню якості навчального процесу за таких умов: відповідний морально-психологічний клімат; постійне вдосконалення матеріально-технічної бази і дидактичного забезпечення навчального процесу; багаторівневість і гнучкість у питаннях конструювання змісту, форм, методів і засобів навчання з урахуванням специфіки навчального закладу, професійних потреб та індивідуальних запитів педагогічних працівників; випереджальний характер навчання; посилення практичної спрямованості навчання. Реалізація цих умов сприятиме зростанню педагогічної майстерності педагогічних працівників.

Технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності педагога, що означає перехід на якісно новий щабель ефективності, оптимальності, наукомістськості освітнього процесу.

Отже, при впровадженні інновацій і наявності високого рівня педагогічної майстерності педагога неодмінно буде досягнута основна мета – гарантія запланованого результату в навчально-виховному процесі.

1. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник для вищих навчальних закладів / І. А. Зязюн. — К. : “Вища школа”, 2011. — 349 с.
2. Карабасов Ю. С. Формирование инновационного университета в системе “Вуз – Наука – Производство – Рынок” / Ю. С. Карабасов, Л. В. Кожитов и др. // Высшее образование. — 2003. — № 6. — С. 13-19.
3. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти : монографія. — К., 2003. — 246 с.
4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / За заг. ред. С. О. Сисоєвої. — К., 2001. — 44 с.
5. Проблеми формування змісту освіти в умовах ступеневої підготовки фахівців : Матеріали Всеукраїнського семінару (4-5 лютого 2003 р.) / Відп. ред. Л. Д. Кришемінська. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. — 84 с.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2013

О. Грищенко

**Взаимосвязь инноваций и педагогического мастерства
преподавателя в учебном процессе профессиональной школы**

Показано взаимосвязь инновационных технологий обучения и педагогического мастерства преподавателя в учебном процессе профессиональной школы. Подчеркнуто важность роли педагога и высокий уровень его педагогического мастерства.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, инновации, профессиональная школа, преподаватель, образование, технология, учебный процесс.

О. Hryshchenko

**Interconnection between Innovations and Pedagogical Skills
of a Teacher in the Educational Process of Vocational School**

The paper shows interconnection between innovative educational technologies and teacher’s pedagogical skills in the educational process of vocational school. The author emphasizes the importance of teacher’s role and a high level of his/her pedagogical skills.

Key words: pedagogical skills, innovations, vocational school, teacher, education, technology, educational process.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор М. М. Солдатенко